

*Анастасія БОГУЦЬКА,
аспірант кафедри міжнародного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

На підставі аналізу міжнародних договорів України розглянуто повноваження Генеральної прокуратури України щодо надання міжнародної правової допомоги, підстави видачі особи, внесення пропозиції щодо вдосконалення цієї діяльності.

Ключові слова: *Генеральна прокуратура України, міжнародні договори, міжнародна правова допомога, міжнародно-правове співробітництво, видача особи (екстрадиція).*

Міжнародно-правове співробітництво і взаємодія Генеральної прокуратури України з компетентними органами і посадовими особами іноземних держав з питань міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція), кримінального провадження у порядку перейняття набуває все більш актуального значення.

У міжнародно-правовій літературі розглядаються окремі аспекти міжнародного співробітництва органів прокуратури України. Певний внесок у вивчення та розробку цієї проблеми зробили вчені: М.В. Буроменський, Є.М. Блажівський, В.М. Гребенюк, І.М. Козьяков, І.Є. Марочкін, О.В. Столярський, О.М. Толочко та інші. Разом з тим є велика потреба в комплексному дослідженні участі Генеральної прокуратури України у міжнародно-правових відносинах.

Однією із форм міжнародного співробітництва Генеральної прокуратури є міжнародна правова допомога, яка є її офіційною

діяльністю і здійснюється на підставі міжнародних договорів. Договори про правову допомогу забезпечують найбільш повне здійснення національної юрисдикції й уникнення конфлікту юрисдикцій – саме з цією метою держави їх укладають [1, с.226]. Міжнародні договори із правової допомоги в переважній більшості є двосторонніми. В окремих випадках, за умови наявності певних інтеграційних процесів, питання правової допомоги вирішують на підставі багатосторонніх угод. Україна бере участь у двох таких системах міжнародної правової допомоги – Раді Європи і СНД. У рамках Ради Європи укладено низку договорів: Європейську конвенцію про видачу правопорушників 1957р. з Додатковими протоколами до неї 1975 і 1978 рр. [2]; Європейську конвенцію про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. з Додатковими протоколами до неї 1978 і 2001 рр. тощо [3]. У рамках СНД це один багатосторонній договір – Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р. [4].

Прикладом двосторонніх міжнародних договорів із правової допомоги можуть слугувати Договір між Україною та Республікою Індія про взаємну правову допомогу в кримінальних справах 2002 р.; Договір між Україною та Республікою Панама про видачу правопорушників 2003 р. та інші.

Важливим структурним елементом міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури є вирішення питань про видачу особи (екстрадиція). Під екстрадицією розуміють процесуальну дію, що полягає у видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Відповідно до міжнародних договорів та ратифікаційних законів України одним із центральних органів України щодо видачі особи (екстрадиції) є Генеральна прокуратура України. Вона виступає центральним органом України щодо екстрадиції підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування. Так, ст. 10 Договору між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників передбачає, що

для цілей договору центральним органом для України є Генеральна прокуратура (щодо справ на стадії досудового слідства) [5]. Разом з тим, на підставі міжнародного договору при здійсненні процедури екстрадиції органами досудового розслідування чи судовими органами на всіх стадіях кримінального провадження центральним органом України щодо видачі особи є тільки Генеральна прокуратура України.

Таке ж правило закріплене в ст. 80 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р. Передбачено, що зносини з питань екстрадиції та кримінального переслідування здійснюються генеральними прокурорами (прокурорами) договірних сторін, а зносини з питань виконання процесуальних дій, що потребують санкції прокурора (суду), здійснюються органами прокуратури у порядку, встановленому генеральними прокурорами (прокурорами) договірних сторін [4].

Керуючись міжнародними договорами і законодавчими актами, Генеральна прокуратура України щодо видачі особи (екстрадиції) має повноваження: звертатися до компетентних органів іноземних держав із запитами про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення; розглядати запити компетентних органів іноземних держав про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення та приймають рішення щодо них; організувати проведення екстрадиційної перевірки; організувати прийом – передачу осіб, щодо яких прийнято рішення про видачу (екстрадицію), тимчасову видачу чи транзитне перевезення; здійснювати інші повноваження, визначені міжнародним договором про видачу особи (екстрадицію).

Видача особи (екстрадиція) є суверенним правом кожної держави. Обов'язок екстрадиції виникає лише на підставі взятих державою на себе міжнародних зобов'язань. При здійсненні екстрадиції необхідно керуватись такими основними принципами: злочин, передбачений у міжнародному договорі про видачу; принцип подвійної злочинності (злочин є караним як за законом держа-

ви, що вимагає видачі, так і за законом держави, до якої звернено вимогу); покарання тільки за той злочин, який був юридичною підставою видачі.

Реалізуючи вимоги міжнародних договорів України щодо видачі (екстрадиції), Генеральна прокуратура, на нашу думку, повинна враховувати таке. У ст.1 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 р. закріплено, що держави – учасниці зобов'язуються видавати одна одній, з урахуванням положень та умов, викладених в цій Конвенції, всіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої сторони за вчинення правопорушення або які розшукуються зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою.

Конвенція не містить конкретних видів злочинів, у зв'язку з вчиненням яких здійснюється видача, як критерій використовується вид покарання за вчинене правопорушення – видача здійснюється у зв'язку з правопорушеннями, які караються за законами запитуючої держави та запитуваної держави позбавленням волі або згідно з постановою про утримання під вартою на максимальний термін не менше одного року чи суворим покаранням [6, с.325].

При вирішенні питання про екстрадицію Генеральній прокуратурі важливо враховувати умови, при яких видача не здійснюється. Такі підстави передбачені в Європейській конвенції про видачу правопорушників 1957 р. з Додатковими протоколами до неї 1975 і 1978 рр. , які Україна ратифікувала в 1998 р. із заявами і застереженнями.

Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. та Додаткові протоколи до неї, ратифіковані Верховною Радою України в 1994 році, також передбачають підстави відмови у видачі (ст. 57).

Міжнародними двосторонніми договорами України можуть бути передбачені й інші підстави для відмови у видачі. Так, наприклад, Україна може відмовити США у видачі особи, якщо виконання запиту завдасть шкоди безпеці або істотним

інтересам України або запит не відповідає вимогам Договору [7, ч.1, ст.3].

Відповідно до міжнародних договорів України у гуманітарній сфері (Конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р., Конвенція про статус біженця 1951 р. та інші міжнародні договори щодо захисту прав людини) у видачі також може бути відмовлено щодо осіб зі спеціальним статусом, яким у запитуючої сторони загрожує порушення їх прав, гарантованих міжнародними договорами України.

У всіх випадках відмови, як правильно відмічає Є.М. Блажівський, центральний орган України повинен поінформувати запитуючу сторону про підстави відмови із обов'язковим посиланням на чинне законодавство України або міжнародні нормативні правові акти, ратифіковані Україною [8, с. 576].

Вивчення та аналіз практики діяльності Головного управління міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України під час кримінального провадження свідчить про активне і ефективне його функціонування. Протягом 2012 року Головним управлінням міжнародно-правового співробітництва розглянуто 1690 запитів про міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, з яких 712 клопотань українських органів досудового розслідування і 978 клопотань іноземних компетентних органів. Із загальної кількості запитів розглянуто 1114 клопотань про надання міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій, 165 – про перейняття кримінального провадження та 411 – про видачу (екстрадицію).

Органи досудового розслідування України зверталися із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальних провадженнях до компетентних органів 47 держав світу, найчастіше до Російської Федерації (396), Республіки Білорусь (32), ФРН (20), Італійської Республіки (19), Латвійської Республіки (17), США (12).

Генеральною прокуратурою України отримано та організовано виконання міжнародних запитів про правову допомогу від

41 держави, найбільше – від Російської Федерації (255), Республіки Молдова (83), Чеської Республіки (70), Республіки Болгарія (44), Республіки Польща (41), Республіки Білорусь (37).

Прикладом ефективного співробітництва Генеральної прокуратури України з компетентними органами іноземних держав у сфері екстрадиції може слугувати такий факт. До Федеративної Республіки Німеччини був виданий громадянин Е., який розшукувався за шахрайство в особливо великих розмірах. Після затримання Е. на території Київської області рішенням суду його з-під варти було безпідставно звільнено. Завдячуючи тісній взаємодії Головного управління з компетентними органами ФРН та іншими правоохоронними органами України Е. було затримано вдруге вже в аеропорту «Одеса» з підробленим паспортом громадянина України. Після притягнення в Україні до кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 358 КК України 22.10.2012 Е. передано на територію Федеративної Республіки Німеччини. Компетентні органи ФРН висловили вдячність за високопрофесійну роботу органів прокуратури України. Щодо судді, який безпідставно звільнив Е. з-під варти, Генеральною прокуратурою України до Вищої ради юстиції внесено пропозицію про його звільнення з посади [9].

Таким чином, питання міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури з компетентними органами іноземних держав щодо надання правової допомоги та екстрадиції відносяться до пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва в сфері кримінального провадження.

У сфері перспективних завдань перед Генеральною прокуратурою прогнозується розширення географії міжнародного співробітництва з одночасним підвищенням ефективності розшуку і видачі осіб, які переховуються за межами країни, повернення із-за кордону, включаючи офшорні зони, майна і грошових ресурсів, отриманих злочинним шляхом, перш за все від корупційної діяльності, забезпечення оперативного і ефективного виконання як українських, так і зарубіжних запитів про видачу і правову допомогу.

Список використаних джерел

1. *Міжнародне право: навч. посібник; за ред. М.В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2005.– С. 336.*
2. *Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції: Закон України від 16 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998, № 23.– Ст.129.*
3. *Про ратифікацію Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік та Додаткового протоколу 1978 року до Конвенції: Закон України від 16 січня 1998 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1998, №23.– Ст.130; Про ратифікацію Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах: Закон України від 1 червня 2011 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2011, № 50.– Ст.545.*
4. *Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: Закон України від 10 листопада 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994, № 46.– Ст. 417.*
5. *Про ратифікацію Договору між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників: Закон України від 6 березня 2003 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2003, № 25.– Ст. 174.*
6. *Міжнародне публічне право: підручник / В.М. Репецький, В.М. Лисик, М.М. Микієвич та ін.; за ред.. В.М. Репецького. – 2-ге вид., стер.– К.: Знання, 2012. – 437 с.*
7. *Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 22.07.1998 р. – Договір ратифіковано Законом*

№ 1438-III (1438-1438 - 14) від 10.02.2000 // Відомості Верховної Ради України. – 2000, №9.– Ст.69.

8. *Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 т. Т.2/Е.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг.ред. В.Я.Тація, В.П.Пишонки, А.В. Портнова.–Х: Право, 2012.– 664 с.*
9. *Матеріали про результати роботи Головного управління міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України у 2012 році. [Інтернет-ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/zvitmu.html>*

Based on the analysis of international treaties of Ukraine the authority of the General Prosecutor's is considered about providing international legal assistance, extradition base, also the suggestions for improving such activities was made.

Keywords: *The Prosecutor General of Ukraine, international treaties, legal aid, extradition.*

На основании международных договоров Украины рассмотрены полномочия Генеральной прокуратуры Украины по оказанию международной правовой помощи, основания выдачи лица, внесены предложения по совершенствованию этой деятельности.

Ключевые слова: *Генеральная прокуратура Украины, международные договоры, международная правовая помощь, выдача лица (экстрадиция).*